

© Ахтемійчук Ю.Т., Пішак В.П., Цвігун А.О.

УДК 611 (091)

АНАТОМІЯ XVII СТОЛІТТЯ У ПОСТАТЯХ

Ю.Т.Ахтемійчук, В.П.Пішак, А.О.Цвігун

Буковинська державна медична академія

Вільям Гарвей [Уільям Харві] (William Harvey; 1578-1657), англійський вчений, засновник наукової фізіології та ембріології. У 1597 році закінчив університет у Кембриджі, працював у Падуї у Фабриція. У 1602 році отримав ступінь доктора медицини, переїхав до Лондона. З 1616 року – професор кафедри анатомії, фізіології та хірургії. В опублікованій праці "Анатомічні дослідження руху крові у тварин" (1628) довів, що кров рухається по замкнутому колу. У 1651 році опублікував працю "Дослідження про виникнення тварин", в якій виступав проти вчення Арістотеля про те, що "усе живе з яйця".

Жан Ріолан [молодший] (Jean Riolan [jun]; 1580-1657), французький лікар і вчений. У 1604 році отримав ступінь доктора медицини, з 1613 року – професор анатомії і ботаніки Паризького університету. Описав меніски колінного суглоба, сальник, сальникові відростки, сім'яні каналці. Його ім'ям назвали групу зв'язок і м'язів, які починаються від шилоподібного відростка (букет Ріолана), м'яз повіки (м'яз Ріолана), анастомоз між правою і лівою ободовими артеріями (дуга Ріолана), дрібні кісточки у ламбдоподібному шві склепіння черепа (кістки Ріолана), отвір мечоподібного відростка (отвір Ріолана).

Оле Ворм (Ole Worm; 1588-1664), родом з Голандії, навчався медицині у Стразбурзі, працював у Базелі у Баугіна, у Падуї – у Фабриція і Кассеріо. З 1616 року – професор філософії в Копенгагені, з 1624 року очолював кафедру Каспара Бартоліна. Його ім'ям наз-

вані вставні (додаткові) кістки черепа (вормові кістки).

Френсіс Гліссон (Francis Glisson; 1597-1677), англійський лікар і анатом, професор анатомії Кембриджського університету. Досліджував серце і судини різноманітних органів. В опублікованій праці "Анатомія печінки" (1654) описав будову та кровопостачання органа. Його ім'ям названа фіброзна оболонка печінки (гліссонова капсула [сумка]), система печінки, яка складається з фіброзної оболонки та комплексу судин, жовчних проток і нервів (гліссонова система), комплекс судин, жовчних проток і нервів, оточених сполучнотканинною капсулою, які забезпечують комплексне кровопостачання, жовчовиділення, лімфовідтік та іннервацію часток, секторів і сегментів печінки (гліссонові ніжки).

Йоганн Вірзунг (Johann Georg Wirsung; 1600-1643), німецький анатом і ботанік. Вивчав анатомію у Падуї, працював прозектором, був професором анатомії і ботаніки в Альтдорфі (Швейцарія). У 1642 році описав протоку підшлункової залози (вірзунгова протока).

Томас Вартон [Уортон] (Thomas Wharton; 1610-1673), англійський анатом. Навчався медицині в Кембриджі, Оксфорді, Лондоні. Видав книгу "Аденографія або опис залоз всього тіла" (1653), в якій описав протоку піднижньощелепної залози (вартонова протока). Його ім'ям також названа сполучна тканина пупкового канатика плода, яка містить драглисту речовину і захищає пупкові

судини від механічних ушкоджень (вартонів драгли).

Натаніел Гаймор (Nataniel Highmorus; 1613-1685), англійський лікар. Закінчив Оксфордський університет, працював лікарем у Шербурні. Описав верхньощелепну пазуху, детально вивчив будову яєчка. У 1651 році опублікував працю "Анатомічні дослідження людського тіла". Його ім'ям названі верхньощелепна пазуха (гайморова печера) та середостіння яєчка (гайморове тіло).

Томас Бартолін [Фома] (Thomas Bartholinus; 1616-1680), датський анатом, професор Копенгагського університету. Досліджував анатомію лімфатичної системи, у 1653 році видав працю, в якій описав лімфатичні судини та грудну протоку людини.

Франсуа Пупар (Francois Poupart; 1616-1700), французький анатом і хірург, член Академії наук. Його ім'ям названі пахвинна зв'язка (пупартова зв'язка [зв'язка Везалія, фаллопієва зв'язка]) та лінія, що з'єднує середину ключиці з серединою пахвинної зв'язки (пупартова лінія).

Томас Віллізі [Уїлліс] (Thomas Willis; 1621-1675), англійський лікар і анатом. З 1660 року – професор Оксфордського університету. Досліджував будову головного мозку та його кровопостачання. Опублікував працю "Анатомія головного мозку з доданням до неї опису та функції нервів" (1664). Його ім'ям названі артеріальне коло великого мозку (віллізієве коло), черевне сплетення вегетативної нервової системи (віллізіїв центр), додатковий нерв (віллізіїв нерв), очний нерв (віллізієва нервова гілка), пілорична печера (віллізієва печера), передня і задня сполучні артерії, які беруть участь в утворенні артеріального кола великого мозку (віллізієві артерії) та поперечні смужки верхньої поверхні мозолистого тіла великого мозку (віллізієві смужки, віллізієві струни [вайлдів пучок]).

Жан Пеке (Jean Pecquet; 1622-1674), французький лікар і анатом. Відкрив грудну лімфатичну протоку в собаки (1647). У 1651 році досліджував лімфатичні судини у трупа страченого злодія. Його ім'ям названа грудна протока (протока Пеке) та цистерна (збірник) лімфи (цистерна Пеке).

Марчелло Мальпігі (Marcello Malpighi; 1628-1694), італійський лікар, засновник

мікроскопічної анатомії. Навчався у Болонському університеті, у 1653 році отримав ступінь доктора медицини, був професором у Болоньї, Пізі, Мессіні, лейб-медиком папи Інокентія XII. Використовуючи лінзи зі збільшенням x180, вивчав мікроскопічну будову тканин і органів тварин та рослин. Опублікував книгу "Анатомічні спостереження над легенями" (1661), в якій вперше описав легеневі альвеоли та капіляри, показав шлях току крові з артерій до вен. У працях "Анатомічні дослідження будови нутрощів", "Про селезінку", "Про нирки" та інших описав мікроскопічну будову цих органів. Ім'ям Мальпігі названі легеневі альвеоли (мальпігієві міхурці), ниркові піраміди (мальпігієві піраміди), клубочкову капілярну сітку (мальпігієва чудесна сітка), лімфатичні вузлики селезінки (мальпігієві селезінкові тільця), ниркове тільце (мальпігієве тільце), капсулу ниркового клубочка (мальпігієва капсула [капсула Шумлянського-Боумена, капсула Мюллера]) та ростковий шар епідермісу.

Йоганн Глазер (Johann H. Glaser; 1629-1675), швейцарський вчений. Народився в Базелі, медичну освіту здобув у Женеві, Гейдельберзі і Парижі. З 1667 року – професор анатомії і ботаніки у Базелі. Його ім'ям названа кам'янисто-барабанна щілина (щілина Глазера).

Олаус Рудбек [Олаф] (Olaus Rudbeck; 1630-1702), шведський вчений. На 400 тваринах прослідкував грудну протоку до місця її впадіння у вени шиї. У 1660 році очолив кафедру анатомії Упсальського університету.

Річард Лоуер (Richard Lower; 1631-1691), англійський лікар. Навчався медицині в Оксфорді, там же отримав науковий ступінь, мав велику практику в Лондоні. У 1666 році обраний членом Королівського товариства. Один з перших (1667) здійснив переливання крові в людини. Опублікував "Трактат про серце, а також про рух та температуру крові, перехід до неї хілуса" (1668), в якому підтверджував правильність поглядів Гарвея. Ім'ям ученого назвали міжвенозний горбик на задній стінці правого передсердя (ловерів горбик, горбик Лоуера) і фіброзні кільця перикарда навколо висхідної

частини аорти та легеневого стовбура (лове-рове кільце, валик Лоуера).

Генріх Мейбом (Heinrich Meibom; 1638-1700), німецький анатом, професор у Гельмштадті. У праці "Листи про нові судини повік" описав сальні залози хряща повіки (мейбомові залози).

Фредерік Рюйш [Рейш] (Frederik Ruysch; 1638-1731), голандський анатом. Навчався медицині у Лейденському університеті. З 1666 року – лектор з анатомії у Амстердамі, з 1685 – професор анатомії і ботаніки. Власну колекцію анатомічних препаратів продав Петру I. Рюйш довів існування клапанів у лімфатичних судинах, описав бронхіальні артерії, центральну артерію сітківки ока. Його ім'ям назвали хоріонкапілярну пластинку судинної оболонки ока.

Теодор Керкринг (Theodor Kerkring; 1640-1693), лікар і анатом. Народився в Гамбурзі, навчався медицині в Лейдені і Амстердамі, анатомію вивчав під керівництвом Рюйша. Детально описав кругові складки слизової оболонки тонкої кишки (складки Керкринга).

Раймон де В'ессан (Raymond de Wiewsens; 1641-1716), французький анатом. Навчався медицині і працював у госпіталі у Монпельє. Написав працю "Загальна неврологія, тобто анатомічний опис всіх нервів людського тіла, головного та спинного мозку" (1685). Тривалий час вивчав анатомію серця. У 1706 році описав вени, які впадають у передсердя та шлуночки. Його ім'ям названі поверхневі вени серця, які доставляють кров у порожнину серця під час систоли (вени В'ессана-Тебезія), заслінка вінцевої пазухи (заслінка В'ессана), край овальної ямки, представлений м'язовим кільцеподібним валиком на міжпередсердній перегородці (кільце [перешийок] В'ессана), гілка симпатичного стовбура між середнім і нижнім шийним вузлами, яка своїми гілками (передньою і задньою) петлеподібно охоплює підключичну артерію (петля В'ессана), лікоподібне розширення в кінці третього півоберта спірального каналу завитки внутрішнього вуха, в яке відкриваються сходи завиткового лабіринту (келих [лійка] В'ессана), порожнина прозорої перегородки головного мозку, яку називають ще V шлуночком (шлуночок [порожнина] В'ессана [дунканів шлуночок]),

півовальний центр – мозкова речовина півкуль великого мозку збоку від мозолистого тіла, волокна якої (комісуральні, проєкційні, асоціативні) прямують до клітин різноманітних ділянок кори великого мозку (центр В'ессана [центр Вік-д'Азира]).

Рен'є де Грааф (Regner de Graaf; 1641-1673), голандський анатом і фізіолог. Вчився у Левені, Утрехті, Лейдені у де ле Боє Сільвія, очолював кафедру анатомії у Парижі, пізніше працював практичним лікарем у Дельфті. Розробив ін'єкційну методику, вивчав анатомію статевих органів. Опублікував "Новий трактат про жіночі органи, які слугують народженню дітей" (1672). Описав везикулярний яєчниковий фолікул (граафів міхурець [фолікул]), започаткував термін "ovarium". Описав сім'яні каналці як "судини, що виробляють сім'я", запропонував спосіб їх виявлення струшуванням у воді яєчка, звільненого від білкової оболонки. Праці Граафа були видані після його смерті (1677).

Готфрід Бідлоо [Говерт] (Gottfried Bidloo [Govert]; 1649-1713), голандський анатом. У 1685 році опублікував великий атлас "Анатомія людського тіла у ста п'яти таблицях, зображених з натури". З 1688 року викладав анатомію і хірургію в Гаазі, пізніше – у Лейдені. Довів, що нерви складаються з тонких волокон.

Клоптон Гаверс (Clopton Havers; 1650-1702), англійський лікар і анатом. Опублікував працю "Нова остеологія або деякі нові спостереження щодо росту та живлення кісток" (1691), в якій вперше описав судинно-нервові канали в кістках (гаверсів канал, каналець) та кісткові пластинки, розміщені концентрично навколо судинно-нервового пучка кістки (гаверсові пластинки). Ім'ям вченого названо структурну одиницю кістки – остеон (гаверсова система).

Антоній Нук (Antonius Nuck; 1650-1693), голандський лікар і анатом, професор анатомії та медицини у Лейдені. Його ім'ям назвали непостійний сліпий випин очереви-ни через пахвинний канал уздовж круглої зв'язки матки (дивертикул Нука) та канал, по якому випинається очереви-нний дивертикул (канал Нука). Скупчення серозної рідини в кінцевому відділі каналу Нука назвали кістою Нука.

Йоганн Конрад Пейер (Johann Konrad Peuer; 1653-1712), швейцарський вчений, професор у Шафгаузені. У праці "Анатомо-медичне міркування про залози кишечника та їх значення і функції" (1677) описав скопчення лімфатичних фолікулів у слизовій оболонці клубової кишки (бляшки Пайра, пейєрові бляшки). Його іменем називається сфінктер ободової кишки в межах лівого вигину (сфінктер Пайра-Штрауса).

Йоганн Бруннер (Johann C. Brunner; 1653-1727), німецький анатом. Навчався медицині у Страсбурзі, Парижі, Лондоні, Амстердамі. З 1687 року – професор у Гейдельберзі. Написав книгу "Міркування про залози, що відкриваються у дванадцятипалу кишку" (бруннерові залози).

Каспар Бартолін (Casparus Bartholinus [Bartholin]; 1655-1738), датський анатом, фізик і філософ. Навчався у Копенгагському університеті, з 1674 року – професор філософії, з 1677 – доктор медицини. Упродовж 1675-1701 рр. вивчав анатомію, описав велику (непостійну) протоку під'язикової слинної залози (бартолінова [ривинусова] протока) та велику залозу присінка піхви (бартолінова залоза [залоза Дювернея, залоза Тидеманова]).

Джованні Марія Ланчізі [Ланчізі] (Giovanni Maria Lancisi; 1658-1720), італійський лікар і анатом. Мав звання архіятра, з 1684 року – професор анатомії у Римі. Автор твору "Анатомічний огляд людського тіла" (1684). Видав анатомічні таблиці Євстахія. Ім'ям вченого назвали парне поздовжнє потовщення сірого покриву верхньої поверхні мозолистого тіла (сіра смужка Ланчізі) та непостійні

м'язи тристулкового клапана, які стримують його передню стулку зімкнутою під час систоли шлуночків серця (м'язи Ланчізі).

Алексіс Літтре (Alexis Littre; 1658-1725), французький хірург і анатом. Навчався медицині у Монпельє і Парижі, де працював упродовж 15 років приват-доцентом з анатомії. У 1699 році обраний членом Академії наук. Описав залози сечовипускального каналу (залози Літтре). Його ім'ям названа вентральна грижа живота, вмістом якої є природжений дивертикул клубової кишки (грижа Літтре).

Антоніо Вальсальва (Antonio M. Valsalva; 1666-1723), італійський лікар і анатом. Вивчав природознавство та математику. Медицину опанував під керівництвом Мальпігі у Болоньї. У 1697 році очолив кафедру анатомії. Працював також хірургом. Його ім'ям названі випин висхідної частини аорти між півмісяцевими стулками та її стінками (синус Вальсальви), зв'язки, що з'єднують хрящ вушної раковини зі скроневою кісткою (зв'язки Вальсальви), порожнину соскоподібного відростка, яка сполучається з барабанною порожниною (печера, порожнина Вальсальви).

Вільям Купер (William Cowper; 1666-1709), англійський хірург і анатом. У посібнику "Анатомія людського тіла" (1697) відтворив таблиці з анатомічного атласу Г. Бідлоо. Видав ще такі праці: "Реформована анатомія м'язів або новий розподіл усіх м'язів людського тіла" (1694) та "Опис деяких щойно відкритих залоз та їх вивідних проток" (1702). В останній праці описав раніше відому парну цибулинно-сечівникову залозу (залоза Купера [залоза Мері]).

Література

1. Алаев А.Н., Сперанский В.С. Зарубежные и отечественные анатомы. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1977. – 216 с.
2. Бартолин Каспар // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.3. – С. 458.
3. Бартолин Томас // БСЭ. – 3-е изд. – М., 1973. – Т.3. – С. 22.
4. Бидлоо Готфрид // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.3. – С. 934.
5. Брунер Иоганн Конрад // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.4. – С. 546.
6. Вальсальва Антонио // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.4. – С. 918.
7. Вартон Томас // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.4. – С. 995.
8. Виллис Томас // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.5. – С. 392.
9. Вирзунг Иоганн Георг // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1956. – Т.5. – С. 418.
10. Гаймор Натаниел // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1957. – Т.6. – С. 243.
11. Донат Т. Толковый анатомический словарь: Пер. с венг. – Будапешт, 1964. – 590 с.
12. Керкринг Теодор // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1958. – Т.12. – С. 667.
13. Литтре Алексис // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1959. – Т.16. – С. 107.
14. Мальпиги Марчелло // БМЭ. – 2-е изд. – М., 1959. – Т.16. – С. 720.
15. Топоров Г.Н. Эпонимические термины в клинической анатомии человека: Словарь. – К.: Вища школа, 1988. – 160 с.
16. Энциклопедический словарь медицинских терминов: В 3 т. / Под ред. Б.В. Петровского. – М.: Сов. энциклопедия, 1982. – Т. 1. – 464 с. – 1983. – Т. 2. – 448 с. – 1984. – Т. 3. – 512 с.